

Felsefi Sosyolojik Açından Yaşam Seyrinde Yaşlanma ve Yaşlılık Korkusu (Gerontofobi) Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

A Critical Review on Aging and Fear of Old Age (Gerontophobia) in the Life Course from a Philosophical Sociological Perspective

GÖKHAN KURT

Sivas Cumhuriyet University

ZAFER GÜNDÜZ

Sivas Cumhuriyet University

Received: 06.05.2025 | Accepted: 10.03.2026

Abstract: This study endeavors to undertake a philosophical and sociological critical evaluation of the fear of aging and old age (gerontophobia) within the context of the life course concept, which is utilized to encompass all processes of human life. In this context, the philosophical underpinnings of fear are rooted in the sentiment of uncertainty surrounding the future, the experience of aging, and the reality of mortality. The study posits that the fundamental human drive to survive is ontologically rooted, and the trepidation associated with aging and old age emanates from the endeavors to preserve the ontological integrity of the self. In this context, Heidegger's concepts of "availability," "being-towards-death," and Levinas' concept of "the Other" come to the fore. The sociological underpinnings of this phenomenon are elucidated through an examination of shifts in societal values and norms, economic instability, reliance on others for health and care, transformations in media and cultural portrayals, communication and social isolation, elder discrimination and social exclusion, and the incapacity of the elderly to adapt to technological advancement. In summary, the study endeavors to demonstrate the necessity of a philosophical and sociologically based holistic perspective that encompasses both individual and social foundations in understanding and interpreting aging and fear of old age throughout the life course.

Keywords: Life course, death, uncertainty of future, existence, ontology, fear of aging and old age.

✉ Gökhan Kurt

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Kangal Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık
58900, Sivas, Türkiye | gokhankurt@cumhuriyet.edu.tr

✉ Zafer Gündüz

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
58000, Sivas, Türkiye | zafergunduz62@hotmail.com

Giriş

Günümüzde ekonomik, tıbbi, teknolojik ve toplumsal alandaki çeşitli gelişmelere bağlı olarak toplumlarda yaşlı sayısı ve oranı her geçen gün artmaktadır. Bu artış yaşlılık ve yaşlanma konularına karşı bir ilgiyi de arttırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada yaşam seyri sürecinde insanın yaşlanma ve yaşlılık korkusunun felsefi sosyolojik eleştirel bir değerlendirilmesi yapıp, bu korkunun hem bireysel hem de toplumsal temelleri anlaşılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Canlı bir varlık olarak insanoğlunun yaşam seyri ya da yaşam mecrası, anne karnında başlayıp bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi bir dizi gelişimsel aşamalar sonrasında ölümle son bulmaktadır (Gündüz & Kurt, 2023, ss. 3667-3681). Gelişimsel aşamalara bağlı şekilde *ölümlü bir varlık* olan insan, yaşamın anlamı ve sonu hakkında karmaşık duygu durumları ve düşünceler içerisinde kalmaktadır (Heidegger, 2011, s. 260). Bu karmaşık duygu durumları ve düşüncelerinin temelinde ise hem bireysel hem de toplumsal koşullar (çevre) rol oynamaktadır. Akış bu durumu “yaşam seyri perspektifinin temel odağı, yaşamların birbiriyle bağlantılı olarak yaşandığı, bireylerin yaşam seyrinde nesnel toplumsal koşulların etkisi olduğu ve bununla birlikte bireylerin kendi biyografilerinin de aktif rol oynadıklarıdır” şeklinde ifade etmektedir (Akış & Korkmaz Yaylagül, 2021, s. 281). Heidegger’e göre insanın tamamlanamamasına işaret ettiği ölüm, bir hitam (son, yitim) olarak insanın tüm yaşama sürecini, hergünkü yaşamını kontrol etmektedir (Heidegger, 2011, ss. 50-60). Yine insanın tamamlanması ile sonlanacak varolma yolculuğuna *Dasein* kendi “seyrini” *tamamlayana* dek “yaşam seyri” içinde vardır, diyerek sınır getirmektedir (Heidegger, 2011, s. 258).

Yaşam seyri içerisinde insanın yaşlanma ve yaşlılık korkusunu ele alan bu çalışmada *yaşlanma*; biyolojik, doğal, evrensel ve geri dönüşü olmayan bir süreç olarak canlı varlıklar için kaçınılmaz tek yönlü bir yola işaret etmektedir. Cansız nesneler için kullanılmayan bu kavram, canlı varlıkların sınıflandırılmasında kullanılmakta ve canlı varlığın mekân ve zamana ait bir şey olduğuna işaret etmektedir. Cansız nesneler için “eski-yeni” kavramları kullanılırken canlı şeyler için mekân ve zamana işaret edecek biçimde, bebek, çocuk, genç, orta yaşlı, olgun, yaşlı kavramları kullanılmaktadır. Yine cansız varlıklar için tam olarak belirleyemediğimiz eski-yeni karşıtlığına dayanan

zamansal belirlenime nazaran canlı varlıklar için bu süreç anne karnında başlayıp yaşamın son bulması, *-insanın sonluluğu ölüm-, ile ilgili* olup canlılık, ölüm ile sona ermektedir (Badiou, 2017, ss. 13-15). Bu bağlamda bu çalışmanın asıl konusu olan yaşam seyri boyunca ortaya çıkan korkunun öznesi olan insanın, bir başlangıç (doğum) ve son (ölüm) arasında belli bir formu olan, biyo-psiko-sosyal bir varlık olup, *-...yalnızca fiziksel olmayan cogitumdan biyolojik doku alanına, ...bütünleşik bir bedene ve beyne sahip olan fiziksel ve toplumsal bir çevreyle tamamen etkileşim halindeki organizmayla,* başlangıç ve son arasında sürekli yaş alan bir varolandır (Damasio, 1994, s. 49). *Yaşlanma* tüm bu süreç içinde mekanla ilişkisi de olacak biçimde zaman ile doğrudan bağlantılı olup, bebeklikten ölüme değin geçen süreyi işaret etmektedir. *Yaşlılık* dönemi ise insanoğlunun gelişim dönemleri olan bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik çağlarının son dönemi olarak tarif edilebilmektedir. “*Yaşlı*’ kime denir?”, “Hangi yaş ‘*yaşlılığın*’ başlangıcıdır?” sorularının cevabı kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişmektedir. “Bir gün 65 (altmış beş) yaş ‘gençlik’ çağının başlangıcı olarak da kabul edilebilir, emeklilik yaşı 100 (yüz) olunca, yaşlılığın da başlangıcı farklılaşabilir” (Tufan, 2002, s. 87). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’na göre, 65 ve üstü yaş olan bireyler yaşlı olarak kabul edilmektedir (*TÜİK Kurumsal*, t.y.-a). Bu tanımlamalardan hareketle yaşlanma anne karnında başlayan bir süreç, yaşlılık insanoğlunun yaşamının son dönemi ve yaşlı kimdir sorusu ise kronolojik bir sınır çizilerek tarif edilebilir gözükmektedir.

Yaşlanma ve yaşlılık korkusunun (gerontofobinin) temelini oluşturan korku kavramlarına bakıldığında ise TDK’ye (Türk Dil Kurumu, t.y.-b) göre korku; “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü; kötülük gelme ihtimali; gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, solunum ve kalp atışı hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu” olarak tarif edilmektedir. TDK’ya (Türk Dil Kurumu, t.y.-a) göre *Fobi*, belirli nesneler veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı güçlü korku; yığı şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımdan hareketle *gerontofobi*, yaşam seyri süreci içerisinde canlı bir varlık olarak insanın yaşlanma ve yaşlılık ile birlikte yaşamın son bulacağı tehlikesi içeren bir kaygı, endişe ve üzüntü durumu olarak tanımlanabilir.

Bir varoluş sorunu olan felsefi açıdan yaşlılık ve yaşlanma korkusu, insanın kendi varoluşunu ve yaşamın anlamını sorgulaması ile ortaya çıkmaktadır. Fiziksel bir varlık olan insan doğum anından ölüm anına kadar fiziksel bedeni değişen dönüşen organik bir yapıya sahiptir. Nitekim insanlar yaşlandıkça fiziksel yapılarında zamanla bozulmalar meydana gelmektedir. Bedensel güçlerinin azalması, kırılgan bir fiziksel bünyeye neden olmakta ve sağlık sorunlarıyla karşılaşma olasılığı ve ölümün yaklaşması gibi gerçeklerle yüzleşmesine vesile olmaktadır (Bkz. Lents, 2020). Bu durum Heidegger için insanların varoluşsal sorunlarını açığa çıkarmakta, *endişe, korku ve belirsizlik* hissi yaratmaktadır (Heidegger, 2011, ss. 148-150). Bu açıdan insanın varoluşsal sorunları kendisini bireysel ve sosyal yaşam seyrinde göstermektedir. Bireysel yaşam seyrinde biyolojik, ölümlü, belirsizlik içerisinde bir varolan olması gibi felsefi yönleri bulunmaktadır. Sosyal yaşam seyrinde ise toplumsal koşulların değişmesi ile birlikte ortaya çıkan sosyolojik yönleri bulunmaktadır. Örneğin, geleneksel toplumlarda sosyal statüsü ve değeri yüksek olan yaşlı birey, çağdaş toplumlarda değişim ve dönüşümler neticesinde toplumdaki sosyal statü ve değerini kaybetmiştir. Bu durum yaşam seyrinde yaşlılık ve yaşlanma korkusunun daha yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Özetle, felsefi ve sosyolojik bağlamda yaşam seyri süreci içerisinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korkusunun temelinde ontolojik bir varlık oluşunun varoluş sürecinde oluşturduğu toplumsal ve bireysel etkenler önemli rol almaktadır. Bu çalışma aracılığı ile açığa çıkarmaya çalıştığımız yaşlanma ve yaşlılık korkusunu yaşayan bireyin yaşadığı duygu durumlarının zemininde felsefi ve sosyolojik problemlerin yattığını göstermektedir.

1. Yaşam Seyrinde Yaşlanma ve Yaşlılık Korkusunun Felsefi Temelleri

Doğayı, evreni, insanı ve insan üretimi olan şeyleri kendisine konu edinen felsefe, bir bütün olarak varlık ve varolanı olgusal bir bağlamda insan merkezli bir kavrayış ile kendisine problem yapmaktadır. Bu açıdan yaşlanma süreci ve yaşlılık kavramları insana ait bir adlandırma, sınırlandırma ve yaşama şekil verme tutumu olup, bu yaşam seyri süreci ölüm gerçekliği ile sınırlanmaktadır (Mengüşoğlu, 2017, ss. 19-24). İnsanın varoluşunun tarihsel olarak en köken problemlerinden biri olan ve onun dünya ile kurduğu ontolojik ilişkiyi anlamlı hale getiren ölüm olgusu, insanın varoluş yolculuğunun son aşaması olup, insanın ötekisi (istenilmeyeni), onun biyolojik

yapısını etkileyen ve sonlandıran bir gerçekliktir. Bu bağlamda felsefe disiplininde ölüm korkusu dolayımıyla yaşlanma ve yaşlılık korkusu konuları üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Felsefe tarihi incelendiğinde Cicero, Platon, Aristo, Stoacılık, Decartes, Kant, Heidegger, Levinas ve Badiou isimleri ön plana çıkmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde ilk akla gelen düşünürlerden olan ve aynı zamanda devlet adamı kimliği bilinen kişi Marcus Tullius Cicero'dur. Cicero, "De Senectute" (Yaşlılık Üzerine) adlı eserinde yaşlanma ve yaşlılık korkusunu dört temel neden üzerinden ele alır: İnsanların işten uzaklaştırması, bedeni zayıflatması, insanı hemen hemen her zevkten yoksun kılması ve ölüme yakın olması"dır (Cicero, 2018, ss. 31-35). Ölümün ne olduğuna dair bir soruşturma, böylece yaşamın anlamını da içermekte ve belirlemekte, ölüme bağlı kavramlar da (yaşlılık gibi) bu anlamın bir yansıması olmaktadır. İnsan varlığının en ilksel yapısı olan bedensel varoluşu ve varlıksal yapısı felsefi bir sorun teşkil etmekte ve değişen, her şeyin aktığı dünyada sabit olan, ölmeyen, kalıcı olanın ne olduğu sorusunu sormayı zorunlu kılmaktadır. Bu sorunu kendi felsefesine konu edinen Platon'un düşüncelerinde, yaşlanma ve ölüm bedensel varlığın geçici doğasını vurgular. Ona göre, insanın gerçek benliği, mekanda anlamını kuran bedensel varoluşun dışında hatta ötesinde olmalıdır ve her türlü değişimden azade olarak (ruh) ölümsüz olmalıdır (Kalaycı, 2009, ss. 31-32). Aristo, hocası olan Platon'un ölüme dair tutumuna daha ampirik bir noktadan yaklaşmış ruh-beden ayrımına bedenın de varoluşunu bir form ile sürdürdüğü, değişimin ise sadece forma ait olduğunu, aklın insanı başkasından ayıran özellik olduğunu söyleyerek ekleme yapmıştır (Robinson, 2024, s. 57). Stoacılık gibi diğer felsefi sistemlerde ise yaşlanma ve ölümün kaçınılmazlığı kabul edilir ve insanın bu gerçeklerle barış içinde yaşaması öğütlenir (Kenny, 2017, ss. 120-125); (Prahasan & I.L.M.Mahir, 2024, ss. 54-64).

Diğer yandan, yaşlanma ve ölüm korkusu bazı felsefi bakış açılarında eleştirilir. Örneğin, Descartes yaşlanma ve yitim üzerine kurulu olan gerçeklik kaygısının yanlış bir bakıştan kaynaklı olduğunu düşünür (Descartes, 2015, s. 24). Ona göre *ölüm sadece bedensel bir gerçekliktir, ölümün rubun yokluğuyla biç ilgisi olmadığını, sadece bedenın hayati organlarından birinin bozulmasıyla meydana geldiğini aklımızdan çıkarmayalım* gibi bir kabul insanın fiziksel

bedeninden kaynaklanan yitim olgusunu ve oluşan kaygıyı azaltacaktır (Descartes, 2015, s. 25).

Kant ise Stoacıların insanın yaşam seyrini kabul etmesini ve bu sürece uyumlu bir düşünüş biçimi üretmeleri gerektiği üzerine erdemli bir yaşam kavrayışı ürettiklerini söyler: *Erdem kültürü Stoacıların sloganıdır: Yaşamın, ...kötülüklerine katlanmaya, ablaksal açıdan sağlıklı tutması için, bu bir tür perhiz sanatıdır* (Kant, 2021, s. 70). Levinas ise insanın varoluş yolcuğunu yani yaşam seyrini öne çekerek insanın yaşamla kurduğu ilişkinin “öteki olma(ma)” bağlamında ele alır. Öteki olma(ma) durumu, ölüme karşı olma, yaşam sevgisi, yaşamda kalma, yaşam sınırının dışında kalmama, ölümden kaçınmaya ve ölümün ötekiliğinin olumsuz karakterine vurgu yapmaktadır (Levinas, 2011, ss. 13-16).

Levinas yaşam seyrini ve buna bağlı olarak yaşlanma ve yaşlılığı öteki olma(ma) kavramı çerçevesinde ele alarak olumsuz bir olguya dönüştürmektedir. Oysa Badiou, Levinas’ın aksine bu olgunun korku duygusu ile ilişkili bir tarihsel ve edimselliği kabul ederek bu korku ile ilgili değerlendirilmesinde yaşanan an’ın olumsuzluğuna dikkat çekmektedir. Badiou’ya göre, yaşlanma ve ölüm gerçeklerini kabul etmek, insanın özgürlük ve sorumluluğunu anlaması için önemlidir. Bu perspektife göre, yaşlanma korkusu, insanın ölümlü yüzleşme ve yaşamını anlamlandırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilir (Badiou vd., 2002).

1.1. Yaşam Seyri Sürecinde Biyolojik Bir Varlık Olarak İnsan

Yaşlanma ve yaşlılık korkusu, insanın bir başlangıç (doğum) ve son (ölüm) kavrayışı üzerinden ne olduğu anlaşılmaya ve analiz edilmeye çalışılan bir gerçekliktir (Nutku, 2009). Bu gerçekliğin biyolojik, kimyasal, fiziksel tarafları bulunmaktadır. İnsan, biyolojinin belirleyişi ve kavrayışına bağlı olarak canlı bir organizmadır. Belli bir forma sahiptir. Biyolojik canlı yapısı hücrelerden oluşmakta, hücrelerin birleşmesi ile beraber organları ve biyolojik sistemleri oluşturmaktadır (dokular, kalp, beyin, dolaşım sistemi, sinir sistemi). Bu belirlenimci kavramlar ve biyolojik tanı konseptine uygun olacak şekilde yaşlanmayı ister toplumsal bir yapının içindeliği ile ifade edelim istersek de felsefi bir başlangıç ve son sürekliliği içinde tarihsel bir varoluşun belli anları olarak ifade edelim, insan ve onunla ilişkili tüm canlılık belli bir biyolojik kimliğe sahiptir ve zamanın aşkınlığına bağlı olarak çözülmekte, bozulmaktadır, bu hali ile biyolojik yapı tamamlanamayan,

sabitleşemeyen, kusurlu bir niteliğe sahiptir (Lents, 2020). Bu bütünlük, özünde parçalı bir patolojiye sahiptir. Yani belli bir form ile bu biyolojik yapı var olmaktadır ve yapı kendisini koruyacak şekilde kendi sınırlarını oluşturmaktadır. Oysa aynı biyolojik gerçekliğe uygun şekilde bu canlı tutma çabasına karşıt biçimde bu yapılar bir olgunlaşma, büyüme ve çoğalma sürecine tabi olmakta ve patolojik olarak da ilk zamanlardaki işlevlerini kaybetmekte yani yavaş yavaş ölmektedir. Biyolojik bir varlık olarak insan ölümlü bir varlıktır, ölüm kaçınılmaz bir gerçekliktir ve bu yaşamın tek yönlü ilerleyişidir (Heidegger, 2011, ss. 50-60).

Yaşam seyri içinde insanın yaşlanmasına ve yaşlılığa bağlı korkuya dair analizde kurduğumuz izahatın ilk semptomu onun biyolojik canlı olduğu ve ölümlü bir canlı varlığı olduğudur. Belli bir form ile dünyaya gelmekte, bu formun tarihsel, biyolojik gelişimine uygun olacak şekilde gelişmekte, olgunlaşmakta, çözülmekte, yaşlanmakta, ölmekte ve formunu kaybetmektedir. Bu süreç içinde mevcut form sürekli bir nicel değişime tabi olmaktadır, işlevselliğini yitirmektedir.

1.2. Yaşam Seyri Sürecinde Bir Yaşama Doğan Bir Varlık Olarak İnsan

Yaşam seyrinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa bağlı korkusuna dair felsefi analizin ikinci uğrağı onun bir yaşama doğması olacaktır. Heidegger insanın hazır bulunduğu bir yaşama doğduğunu söylemektedir. Yaşam Heidegger için önceden verili ve insana sunulan bir mekandır ve *dünya bütün el-altında-olanlar bakımından hep “şuradadır”* (Heidegger, 2011, s. 85). İnsanın özel bir varlık oluşuna da işaret eden bu hazır bulunduğu bir yaşama doğmasına vesile olan olanaklar sayesinde o, hem kendi türünün temsilcisi, hem devam ettiricisi hem de diğer tüm canlılardan değerce daha önemli bir noktada bulunduğunu iddia etmektedir. Bu yaşam işaret etmeye çalıştığımız üzere, insanın varlık ve varoluşa dair özel bir sorumluluk taşıyan bir olanağını açığa serimlemektedir. Nitekim çalışmanın sonlarına doğru açığa çıkarmaya çalışılan korku ve yaşlanma olgusunun zemininde bu temellerin yitirilmesi, insanın sorumluluğunun kaybolması ve insanda kendi varlığına dair iddia ettiği ontolojik olanakların yoksunlaşması yatmaktadır (Levinas, 2011, ss. 48-51). Dolayısı ile bu çalışmada amaçlanan insanın varoluşa odaklanması ya da yaşamda kalma çabası ve kendi varlığında bulunduğunu iddia ettiği olanakların korunması niyeti ile yine ontolojik bir tasım gereği

yaşlanmanın ve sonlu (ölümlü) olmanın getirdiği zıtlığın insanın kendiliğinde nasıl bir varoluşsal yolculuk ürettiğini açığa çıkarmaktır.

İnsanın bir yaşama doğması ve bu yaşamın kendisine hazır bulması olgusu, hazır bulduğu ve ona sunulan bir yaşama doğan insanın, varoluşunu bu yaşam ile uyuma bağlı olduğunu kabul etmesi gerektiğini; içine doğduğu toplumsal yapının normlarını, kavramlarını kabul etmesini ve rıza göstermesi, razı olması gerektiğini; böylece bu yaşamın bir mekân olduğunu kavramasını; nihayetinde bu mekâna yerleşmesi, orada yerleşmesi ve mekânı kendisine ait kılması gerektiğini içeren bireysel ve toplumsal bir süreç ile ilerlemektedir (Gündüz, 2024, ss. 27-28). Dolayısıyla insanın yaşama süreci ve varoluş çabasının hem zamana hem de mekana bağlı bir rabıtası oluşmakta ve anlamını açığa çıkarmaktadır (Levinas, 2011, ss. 45-48).

Heidegger bir dünya içine doğmayı *fırlatılmak* olarak ifade etmeyi tercih etmektedir (Heidegger, 2011, ss. 116-117). Fırlatılan bir varolan olan insan aslında kendisini bir dünyada bulmakta ve kendi tercihi olmadığı bir yaşama gelmektedir. Schopenhauer insanın edilgin olduğu bu yaşamı ve insanın ne derece edilgin olduğunu, onun hazır bulduğu ya da ona sunulan şeylere ait bir yaşamı kabullenmesi üzerinden tanımlamaktadır (Schopenhauer, 2020, s. 107). Öyle ki insan bir ömür boyunca kendisinin tercih etmediği ama bir şekilde ona bir kimlik kazandıran şeyleri savunduğu bir yaşama doğmaktadır. Heidegger için insana kimlik kazandıran şeyler zaten bizatihi hazır bulunan şeylerdir (Heidegger, 2011, s. 120).

İnsanın tek yapacağı şey onun için hazırlanmış ve ona sunulan şeyleri keşfetmektir. Bu ölüme yönelik olan tek yönlü bir yolculuktur. İnsanın bu yolculuğu kabullenmesi, yolculuk esnasında karşılaştığı olumlu ve olumsuz tüm durumları yaşam seyrinin bir an'ı olarak kabul etmesi gerekmektedir. Schopenhauer'un da ifade ettiği gibi bir şey olmak için geldiğimiz dünyada varolma çabamız da bu tek yönlü yolculuğa ne kadar uyum sağladığımız ile doğrudan alakalı olmaktadır (Schopenhauer, 2022, ss. 67-70)

1.3. Yaşam Seyri Sürecinde Ölümlü Bir Varlık Olarak İnsan

İnsanlar yaşlandıkça, bedensel ve zihinsel değişiklikler yaşamakta ve ölüme yaklaşmaktadır. Ölüm, insanın kendisinde bizatihi deneyimleyeceği zamana kadar başkasında deneyimlenen bir yok oluş, canlılığın gidişi ve ortada olan formun kaybolduğu, varlık'ın varoluşta kaybedildiği bir andır ve ölüm sonrası için de belirsizlik üretmektedir. Teoloji ölümü, insanın ruh ve

beden şeklinde ikili bir yapıda olmasına bağlayarak; bedenin öleceği, yok olacağı, bozunacağı ve doğaya karışacağı ama ruhun ise ölümsüz olduğu, bedenden kurtulacağı ve başka bir yaşama geçeceği önermeleri ile açıklamaktadır. Ölüm sonrasına dair biyolojik açıklama ise insanı ruh beden ikili yapısı üzerinden açıklamamakta, aksine insanın canlı hücrelerden oluştuğu, bu hücrelerin çözüldüğü ve yeterli enerji, besin almayarak kendi kendisini biyolojik olarak yok ettiğini açıklamaktadır. Ölüm sonrasının nasıl olacağına dair açıklamaların ortaklaşamamasının getirdiği belirsizlik korku ve kaygı üretmektedir. Özne başkasında deneyimlediği bu olguyu kaçınılmaz olarak kendisi de yaşayacak ve nasıl, ne şekilde öleceği belli olmadan, öldükten sonra ne olacağını bilemeden deneyimleyecektir.

İnsanın kendi ölümüne kadar başkasında deneyimlenen ölüm olgusu, belirsizlik taşıyan ve üzerine çeşitli anlatılar oluşturulmuş canlılara ait, *cevapsız* bir gerçekliktir (Levinas, 2011, s. 15). Bu olgu bir şekilde her canlının deneyimleyeceği, ölüm öncesi anı ve sonrası konusunda sınırlı bir zamana ve mekâna doğan insan için bu sınırlılıkların farkında olarak sürekli bir korku ve kaygı yaşamaktadır. Badiou *insanoğlunun ölümü* yani sonlu olmayı *sevmediğini* belirtir (Badiou, 2017, s. 15). Tek yönlü bir yaşam seyri, *yola çıkış* olan ölüme yönelik olmaktan kaçınma şansı olmayan insan için ölümün zamansal belirişi bir belirsizlik olup, bundan kaçınma şansı yoktur (Levinas, 2011, s. 15). Ölüm başkasında deneyimlense de başkasına emanet edilecek, başkasına devredilecek bir olgu değildir. Heidegger, “ölüm özü gereği hep kendi ölümüm olarak vardır” diyerek ölümün tek taraflı bir anlama sahip olduğunu belirtir (Heidegger, 2011, s. 255). Bu açıdan yaşanan ve deneyimlenen hayatın anlamı ölüm ile belirlenmektedir. Hayat, ölüm ile çatışma üzerinden kurulmaktadır. Epikür bu belirsizliğe ve çatışmayı olumlayarak “ben varken ölüm yok, ölüm geldiğinde ben olmayacağım” diyerek işaret etmektedir (Epicurus, 2020). İnsan varlığının özel bir imkânı olan ölüm ile aslında insanın kendisine tamamen ait olan tek imkân ölüm olmaktadır.

Zamanın bölünmesi ve kategorilere ayrılması sayesinde insan kendi zihinsel yapılışında ölüm kaygısını, belirsizliği ve yaşlanma olgusunu tanımlamakta ve gerçekliğe indirgediği bir anlama taşımaktadır. Bu bağlamda yaşlanma, insanın bir dünya içine doğması, bu dünyayı hazır bulması yani ona sunulması ve bu dünya da tanımlanmış zaman çizelgesine uygun biçimde bir yaşama çabasında olması manasına gelmektedir. Bu mekânda

olmak ve mekânın öznesi olmak yaşamanın anlamını oluştururken, ölüme yaklaşmak, ölüme hazırlanmak, yaşlanmak özne olmanın yitimi demektir ki bu olumsuzlanacak bir şeydir. Yaşlanma, yaşamda kalmanın negatifi olup, insanın elinden özne olduğu tasarımsal dünyanın alınmasıdır.

1.4. Yaşam Seyri Sürecinde Tinsel Bir Varlık Olarak İnsan

Günümüzde insan varlığının tanımlanmasında insanın biyopsikososyal bir var olan olduğu hâkim bir yaklaşımdır. Bu bakış açısı insanın yaşama seyrini de etkilemekte ve insanın kendi biyolojik ve sosyal yapısını koruması gerektiği tutumunu geliştirmektedir. Oysa aynı insanın tarihsel başka bir varlıksal yapısı daha vardır. İnsan tüm yaşama seyri sürecine anlam kazandıran tinsel bir olanağa sahiptir. Bu tinsel boyut sayesinde yaşama seyri süreci sadece doğum ve ölüm arasına sıkışmamakta aksine ölüm sonrası sürecinin belirsizliği korkusu giderilebilmektedir. Teolojik açıklamalar, yaşamın bütünlüğü kurulmakta ve sağlam bir temele yerleşmektedir. Özellikle de ölüm sonrası yaşamın var olduğu inancı, yaşama seyri süreci içerisinde insanoğlunun yaşlanma ve yaşlılık korkusunu azaltmaktadır. Nitekim teolojik açıklamalar bu hususta insanın gerçeklik kaygısını giderecek şekilde bir ontolojik bütünlük kurmaktadır. İnsan, ruh ve beden ile bir form içinde varolmakta bu yaşam seyri sürecinde bütünlük oluşturmaktadır. Ölüm sadece bu formun ayrışması ve yaşam yolculuğun farklı bir aşamasını hayata getirmektedir. Felsefenin sağlamış olduğu bilgelik sayesinde ölüm korkusu üzerinden yaşamın anlamı ve değerini açığa çıkaran analizin hatalı olduğu yine ifade edilebilir. Yaşamın anlamı ve değeri bir bütünlük içinde kavranılmaya çalışılabilir ve insanın yaşam bütünlüğü sağlanabilir. Yaşamın kronolojik ya da biyolojik bir süreç olmadığı, ölümün de bir son olmadığı kavrayışı felsefenin yaşam felsefesi bağlamında bir danışmanlık ile insana sunulabilir. Ölüm biyolojik olarak kaçınılmaz bir gerçeklik iken insan sadece biyolojik bir var olan değildir. Aksine o sosyolojik, felsefi, teolojik bir varlıktır. Aynı şekilde varlık ve varolan ilişkisini araştıran özel bir olanağa sahip insan, kendi varoluşunu da bu bağlamda gerçeklik kaygısından kurtaracak bir bütünlüğe taşıyabilmektedir. Kındı'ye göre ölüm insan tabiatının tamamlayıcı bir unsurdur. İnsan akıllı ve ölümlü bir canlıdır. Ölüm kötü değildir, aksine ölüm korkusunun negatif bir tarafı vardır, yani ölüm korkusu kötüdür. Bu korku bilgi kirliliği ile alakalıdır. İnsan bilmediğinin yabancısıdır, yeterli bilgi sahibi olamamak da korkuyu tetiklemektedir.

(Alacayaka, 2023). Kindi bu hususta metanet sahibi olup erdemli olmaya işaret eder. Bilgi sahibi olunarak ahlaki bir erdem tutumu alınabilir ve bu korkunun üzerinden gelinebilir. Farabi erdemli insanın ölüm korkusuna karşı dirayet sahibi olacağını belirtir. Dünyevi zevkler ve mutluluk arasında ilişki kuran Farabi, insanın asıl mutluluğunun dünyevi isteklerden kurtularak mutluluğa erişeceğini ifade etmiştir (Farabi, 1990, ss. 91-94). Ölüm korkusu filozoflar için yaşamda kalma, dünyevi olana duyulan istek ve dünyada var olma çabası ile doğrudan ilişkili olmaktadır. Bu bağlamda ölüm kaygısı ve korkusu insanın varoluş süreci ile ilişkili olmakta ve kaygının ve korkunun temeli de ontolojik olmaktadır. Zira insan bir organizma olarak, ölüme kadar edinmiş olduğu olanakları koruma çabasına girmekte, biyolojik yapısını ölüme karşı korumakta, biyolojik formunun sayesinde edindiği olanakların yitimine karşı çıkmaktadır. Felsefi sosyolojik bir analize tabi tutulmaya çalışılan ölümün zemini ontolojik bir varlık olmaktan gelmektedir. Yukarıda işaret edildiği üzere yaşlanma ve yaşlılık ile ilişkili korku yaşam seyri bağlamında kendini farklı nedenler ile göstermektedir. Bu korkunun felsefi temelleri ise tarihsel bir köken olan ölüm olgusu ile doğrudan ilişkilidir. Bu açıdan bu korkunun zemini ilkin ontolojiktir.

1.5. Yaşam Seyri Sürecinde Geleceğe Dair Belirsizlik Kaygısı ile Baş etme Çabasında Bir Varlık Olarak İnsan

İnsanın doğum ile başlayan başlangıcının ölüm ile sonlanan varoluşsal bir yitimi bulunmaktadır. Bu tek yönlü yaşam yolculuğunun nerede ve nasıl başlayacağı belli bazı normlara, toplumsal anlamlara bağlı iken nasıl ilerleyeceği ve nihayetinde nasıl sonlanacağı ise bilinmemektedir. Yine de insana sunulan bu hazır bulacağı şeylerin çokluğuna ve belirlenmişliğine rağmen insan varlığının mekâna yerleşmesi ve orada zamansal dönüşümü kesin olarak belirlenemeyen bir gerçeklik olarak bulunmaktadır. Ona sunulan olanaklar dâhilinde varoluşunu gerçekleştirmeye çalışan insan varlığının devamlılığını sağlayacak, biyolojik bütünlüğünü koruyacak belirlenmiş, kontrol altına alınmış ve düzenlenmiş bir yaşam seyri sürecine ihtiyacı vardır. Bu maksat ile insan ilkin içine doğduğu mekâna yerleşmeye ve kendisini o mekânın yerleşimcisi kılmaya çalışır. Bu anlamda insan inşa eden ve içinde var olmaya çalıştığı yeri işgal eden, orada geçici konaklayan bir varolan değildir. Aksine insan bir mimar tutumu ile orayı koruyan ve muhafaza eden

bir var olandır. Böylece varlık ile temasının belirlenimsel bir izleği oluşmuş olur ve kendi varlığının devamlılığını sağlar (Harries, 1982).

Mekânsal varoluşunu gerçekleştirdiği dünya ile ilişkisini belirlenim, keşfetme ve gizli olanı açığa çıkarma tutumu üzerine kuran insanın değişimden ziyade farklı olanı keşfetme arzusu kendi bedeninin de farklı olduğuna dayanmaktadır. Kendisinde gördüğü değişim, yaşlanma ya da ön görmediği zarar görme farkındalığına karşı yeni bir anlam geliştirme yönelimi ile insan zamana karşı gelemediği kabulünü dönüştürmektedir (Robinson, 2024, ss. 140-141). Zaman onun için sadece artsüremliliği temsil eden bir şey değildir. Dikey bir hareketlilik olup varolan şeylerin yaşlanmasını, eskimesini, bozunmasına neden olan özsel belirlenimsiz bir durumdur. Bu bağlamda insan nesneyi değişimden kurtarmaya ve onu değişmeyen bir öze dönüştürmeye çalışmakta, yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Yeniden inşa eden, varolanı bağlamından koparıp, zamana durabilecek bir esnekliğe sahip kılma çabası insanın temel gerçeklik olan insanın zamansal biyolojik bir varolan olduğu gerçekliğini, onun tekrardan inşa edilebilecek bir varolan olduğu savı ile dönüştürmektedir (Heidegger, 1977, s. 321). İnsanın bir mimar olma çabasına da işaret eden varolanı dönüştüren ve *kendini inşa eden* bir olanağa sahip oluşu onun özel bir imkânı gibi görünmektedir (Walter, 1988, s. 14). Bu bağlamda insanın en arkaik ve temel kaygısı ve sorunu özünde ontolojik bir sorundur. Hem zamana karşı çıkma çabası hem de onun üstünlüğünü kabul etme durumu insanın varoluşsal bir kaygı ile yaşam seyrini sürdürdüğünü göstermektedir.

Özne olarak insanın yaşama seyrini fail olma ya da itaat etme ve rıza gösterme ayrımlarına indirgeyeceği anlama ve varolma tutumundan kurtaracak biçimde varoluşsal bir yaşam seyrine dönüştürmek bu kaygı ile baş etme çabalarından biridir. Yaşamı karşılaşmaların heyecanı ile görmek ve başkasının kendisini göstereceği bir heyecana dönüştürmek, varoluşu dinamik tutmaktadır. Yaşama seyrini tek yönlü bir yolculuk olarak görmekten çıkarp yaşamın farklılıklarını görmeyi kendisine referans alan felsefi danışmanlık yaşlanma ve yaşlılık korkusuna bağlı açığa çıkan gerilimi düşürme konusunda kendisine sorumluluk almaktadır. Yaşamın rasyonalize edilmesine vesile olan mantıksal düşünme çabası, insanın yaşamını kontrol altına alacağı bir mekân üretmektedir. Oysa rasyonel düşünmenin getirdiği sınırlı olma, ve başkasının etkisine maruz kalmaya katlanabilme gibi olumsuz

etkileşimler ile baş edebilme olanağı için yaşamın bir bütün olarak görülmesi olumlayıcı bir yaklaşım gibi görünmektedir (Sarioğlu, 2020, ss. 793-813). Yine Lahav bunu yaşamın sorunları ile bir bütünlük içinde baş edebilme olarak görmektedir (Lahav, 1996, ss. 259-278).

Yaşam seyri sürecinde geleceğe dair belirsizlik kaygısı ile baş etmede bir varolan olarak insanın bazı tutumlar geliştirmesi gerekmektedir. Yaşam seyri sürecinde insanın karşılaştığı durumları, zorlukları kabullenmesi ve geleceğe dönük olacak şekilde yaşamına yön vermesi gerekmektedir. Zorluklar ve zorunluluklar, insanın sınırlı ve sonlu bir varoluşa sahip olması gibi ontolojik bir önsel içeriğe sahip olduğu gibi yaşanan zamana ait karşılaşmalardan çıkardığı anlamlar ile de ilişkili görünüşlere sahiptir. Bu açıdan yaşam seyri ideal bir yaşama biçimi olmayıp aksine farklılar, zorluklar ve zorunluluklar ile dolu bir süreçtir. Priyadarsini, iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğine dair soruşturmasında bunun ideal olanın ne olduğu üzerine bir soruşturma olmasından ziyade, yaşama seyri sürecinde başkası ile karşılaşma, onla birlikte yaşama ve erdemli yaşamın öncelikle yaşamı tüm renkleri ile kabul eden bir ölçülülük olduğuna işaret etmektedir (Priyadarsini, 2024). Bu açıdan yaşlanmaya bağlı korkunun ontolojik analizi, korkuyu ancak anlamaya bizi sevk edecektir. Oysa yaşama seyrinde varoluşu görmeye dayanan ve onun kendisini açmasına vesile olan bir yönelim bu gerçekliği kabul etmeyi sağlayacaktır. Böylece yaşamın her an'ı değerli olacak, karşılaşmaların heyecanı korunacaktır.

2. Yaşam Seyrinde Yaşlanma ve Yaşlılık Korkusunun Toplumsal Temelleri

Toplumsal bir varlık olarak insanın yaşam seyri sürecinde yaşlanma ve yaşlılık korkusu hissetmesinin birden fazla nedeni vardır ve bu nedenlerin toplumdan topluma ağırlığı da değişmektedir. Örneğin gelişmiş toplumlarda, bireyci ve maddiyatçı kültürün baskın olmasından dolayı yaşlılık ve yaşlanma döneminde “yalnızlık korkusu” daha fazla hissedilirken, gelişmemiş topluluklarda ise ekonomik durumun düşüklüğü ve sosyal devlet anlayışının gelişmemesine bağlı olarak yaşlılık ve yaşlanma döneminde “yoksulluk korkusu” daha baskın bir nitelik göstermektedir. Genel olarak yaşam seyri sürecinde toplumsal açıdan yaşlanma ve yaşlılığa karşı bir korku duyulmasının birçok sebebi vardır. Toplumsal açıdan bu korkuların nedenleri şunlardır; toplumsal değerlerdeki ve normlardaki değişim, medya ve

kültürel temsillerdeki değişim, ekonomik güvensizlik, sağlık ve bakım açısından başkasına bağımlı olma, iletişim ve sosyal izolasyon, yaşlılıkla birlikte güzelliğin ve yakışıklığın yitirildiği, güçsüzlük ve işe yaramazlıkla eşleştirilen bir evresi olarak kodlanması, yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma, yaşlı bireylerin teknolojik araçların kullanımına uyum sağlayamaması sayılabilir.

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından ilki *toplumsal değer ve normlardaki* değişimdir. Toplumsal yaşamda değerler önemli bir rol oynamaktadır. Canatan'a göre "değerler, insanlara yaşamlarında seçim yapmaları için rehberlik eder, yol gösterir. İnsanların enerjisini yönlendirmek, 'doğru ve yanlış arasındaki fark nedir?', 'yaşamın anlamı nedir?' gibi temel soruların cevaplanmasında değerlerin rolü vardır" (Canatan, 2008, s. 63). Modernleşme ve kentleşme süreci sonucunda ortaya çıkan toplumsal gelişmeler ile birlikte toplumsal norm ve değerler açısından yaşlıların aleyhine değişimler meydana gelmiştir (Canatan, 1997, s. 2), (I. Kalaycı & Özkul, 2017, ss. 105-106), (Çeti'n Dağdelen, 2017, s. 284), (A. G. Baran, 2004). Gerçekten de 17. Yüzyıldan itibaren başta Avrupa'da sonrasında da tüm dünya toplumlarındaki yeni sosyal örgütlenme ve yaşam biçimlerini sunan "modernlik" kavramı ile birlikte temel toplumsal kurumlar açısından aile, siyaset, din, ekonomi ve eğitim kurumlarında yaşlının rol ve statüsü azalmıştır. Geleneksel ailedeki sözü dinlenen ve kudretli aile büyüğü olan yaşlının kent ailesinde rol ve statüsü olumsuz etkilenmiştir. Siyaset kurumu açısından geleneksel toplumlarda yaşa ve yaşla verilen önem yüksek iken günümüz demokrasi anlayışının hâkim olduğu modern toplumlarında tersi bir durum gözlemlenmektedir. Örneğin Antik Yunanda'ki yaşlıların toplumsal konumunu araştıran Gilleard'e göre, Antik Yunan'da yaşlılar toplumda değişmeyen bir otorite figürü ve doğal yönetici olarak görülmüşlerdir (Gilleard, 2007, s. 91). Dini kurumlar açısından geleneksel toplumlarda dini faaliyetlerin liderleri yaşlı kişilerden oluşan bir ruhban sınıfı görünümünde iken günümüzde dini lider olmada yaş faktörü tek başına yeterli olmamaktadır. Ekonomi kurumu açısından bakıldığında geleneksel toplumlarda ortak mülkiyet anlayışı doğrultusunda hem hayvan hem de toprak sahipliği yaşlı bireylerinin denetiminde olmakta, böylece de görece olarak yaşlı bireylerin üstünlükleri olduğu söylenebilmektedir. Oysa günümüz modern toplumlarındaki özel mülkiyet

anlayışından dolayı yaş ile mülkiyet sahibi olma arasındaki bağ da zayıflamıştır. Eğitim kurumu açısından yaşlıların bilgelik ile özdeşleştirilen konuları, modern eğitim sistemlerinde azalmıştır. Modern toplumlarda artan uzmanlaşma ve iş bölümünden dolayı teknik bilgi ön plana çıkmıştır. Yaş kavramının bilgi ve bilme açısından değeri azalmıştır. Doğal olarak tüm bu sosyolojik değişikliklere bağlı olarak toplumların yaşlanma sürecine ve yaşlılara yönelik olumsuz tutumlardan dolayı bireylerin yaşlılık korkusu duymalarına yol açtığı söylenebilir.

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından ikincisi *ekonomik güvencesizlik korkusudur*. Ekonomik olarak yoksulluk ve yoksunlukların bu dönemde daha sık yaşanmasına bağlı olarak yaşlanma ve yaşlılık korkusu artmaktadır. Yaşlılık döneminde mücadele edilmesi gereken sorunlardan biri de aktif çalışma hayatının sona ermesiyle gelirin azalması ve buna bağlı ortaya çıkan yoksulluktur (Karadeniz & Öztepe, 2013, s. 78). Örneğin Türkiye’de emeklilik ve yaşlı aylığının düşüklüğü¹, sosyal yardımların yetersizliği, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmamasından kaynaklı ekonomik sorunlar korku ve endişeye yol açabilmektedir.

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından üçüncüsü *sağlık ve bakım açısından başkasına bağımlı olma korkusudur*. Yaşlılık dönemi ile bireyler, daha önceki dönemlere nazaran daha fazla fiziksel kayıplar yaşamakta (görme, işitme, hafıza, kas, diş kaybı, vb.); sağlık açısından kronik sağlık sorunu (şeker, tansiyon, demans, alzheimer, vb.) ile mücadele etmektedirler. Örneğin, Türkiye’de 65 yaş üzerindeki kişilerin % 90’ının genellikle kronik bir hastalığının olduğu görülürken, % 15’inde ise dört veya daha fazla kronik hastalık olduğu görülmüştür (E. Baran & Bahar-Özvarış, 2012, s. 25), (Eyigör & Gökçe-Kutsal, 2012, s. 48). Yine ulusal düzeyde gerçekleştirilen TÜİK 2023 yılı Türkiye Yaşlı Profili Araştırması verilerine göre, “hipertansiyon, diyabet, kalp hastalığı, kanser, böbrek yetmezliği, inme-felç, hepatit, astım vb. kronik (süreğen) hastalığı olan 65 ve daha yukarı yaştaki kişilerin oranı %78,7 olmuştur. Kronik hastalığı olan 65 ve daha yukarı yaştaki kişiler içinde kronik hastalığının günlük

¹ 2024 Temmuz ayında yapılan zamla birlikte, en düşük emekli maaşı 10,500 TL olarak belirlenirken (PricewaterhouseCoopers, t.y.) yaşlı maaşı 4.180,6 TL olmuştur (Dünya Gazetesi, 2024).

faaliyetlerini; ciddi ölçüde kısıtladığını belirtenlerin oranı %32,3, ciddi ölçüde kısıtlamadığını belirtenlerin oranı %55,2 ve kısıtlamadığını belirtenlerin oranı %12,5 olmuştur” (*TÜİK Kurumsal*, t.y.-b). Yine bakım sorunu bağlamında kadının iş yaşamına katılması (Buğra, 2013) veya çocukların başka yerlere taşınarak kendilerinden uzak olmalarından kaynaklı yaşlıların bakım sorununu beraberinde getirmektedir. Bu durum da yaşlılık ve yaşlanmayı bir hastalık evresi olarak kodlanmasına yol açarak yaşlanma ve yaşlılık korkusunun duyulmasına sebep olmaktadır.

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından dördüncüsü *medya ve kültürel temsillerdeki değişim*dir. Kültürel temsiller bağlamında örneğin, “yaşı yetmiş işi bitmiş”, “kurt kocayınca köpeklerin maskarası olur” gibi atasözlerimiz yaşlanmanın kötü ve korkulması gereken bir durum olarak algılanmasına yol açmaktadır. Yine medyada yaşlılar genellikle olumsuz bir şekilde temsil edebilmektedir. Kuruoğlu ve Salman’a göre, yaşlıların sinema ve televizyonda temsili sadece ülkemizde sorunlu değildir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda da yaşlıların televizyon ve sinemadaki kurmaca yapımlarda ya komik ya da acınası durumlarda temsil edildiği ifade edilmektedir (Kuruoğlu & Salman, 2017, s. 6). Türkiye’de Apak ve Aka’nın gazetelerde yaşlı temsili ile ilgili yapmış oldukları çalışmaya göre, yaşlılara ilişkin medyadaki temsillerin olumludan olumsuza doğru değişim gösterdiği görülmüştür. (Apak & Aka, 2020, s. 21). Yine Arun’a göre, Türkiye medya alanında yaş ayrımcılığının yeniden üretimi ve dağıtımı, yaşlıların negatif kolektif temsilini beslemektedir; hasta, düşkün, çağdışı, yeniliklere kapalı, muhafazakâr, içe dönük gibi kalıp yargılar ile yaşlılar damgalanmaktadır (Arun, 2021, s. 12). Tüm olumsuz değerlendirmeler yaşlanma ve yaşlılık korkusunun daha derinden hissedilmesine yol açmaktadır. Yine bu bağlamda Türkiye’de ortaöğretim sosyoloji ders kitaplarında yaşlılığın sosyolojik öğretimi ile ilgili yapılan araştırmada yaşlılık ve yaşlanma olgusu bir eksiklik olarak temsil edilmiştir. Söz konusu araştırmaya göre, “devlet ders kitabında; geçmiş yaşama özlem, değişen toplumsal yapıya uyumda zorlanma, emeklilik ve iş yaşamı dışına itilme şeklinde temsil edilen yaşlılık yaşamdan geri çekilme (çözülme) teorisi ile ilişkilendirilmiştir (Eroğul & Zabun, 2021, s. 657).

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından beşincisi *iletişim ve sosyal izolasyon sorunudur*. Toplumsal bir

gerçeklik olarak yaşlı bireylerin sosyal çevresi yaşlılık dönemi ile birlikte her geçen gün daha fazla daralmaktadır. Çalışma hayatının sona ermesi ile emeklilik dönemi daha az arkadaş ve sosyal temasa yol açmaktadır. Sonrasında fiziksel açıdan çeşitli kısıtlamalar sonucu evden dışarı çıkamama da yine yaşlı bireylerin daha az sosyal ilişki kurmalarına yol açmaktadır. Yine çocukların iş veya evlilik süreci ile kendi yaşamlarını kurma çabaları ailelerinden uzaklaşmaları da yaşlı bireylerin günlük sosyal temas durumlarını kısıtlamaktadır. Yaşlılık döneminde sosyal yalnızlık ve içe kapanmasına yol açan önemli bir husus en başta eşlerden birinin ölmesi ya da yakın arkadaş veya komşularından oluşan yakın sevdiklerinin ölümleri yaşlı bireylerde iletişim ve temas azalması sorununu beraberinde getirmektedir. İlgili literatürde özellikle de toplumsal cinsiyet açısından ileri yaşlarda yaşlılık “yalnız dul kadın sorunu” (Arun & Arun, 2011), (Tufan, 2005) olarak tarif edilmektedir. Kısaca tüm bu iletişim ve temas azalması sorunu sonucu doğal olarak yaşlı bireylerin daha fazla yalnızlık ve sosyal izolasyona maruz kalmasına yol açarak yaşlanma ve yaşlılık korkusunun daha derinden hissedilmesine yol açmaktadır. Nitekim Karahan’a göre, “yaşlı kişiyi toplumsal ilişkilerin uzağına ötelemek onu çevreden soyutlar. Maruz kaldıkları toplumsal yalnızlık da onlardaki yalnızlık duygusunu artırır. Bir çevreye ait olma duygusunu yitiren yaşlı kişi, insanlarla yeterli derecede bağ kuramaz hâle gelir. Böylece duygusal yalnızlık toplumsal yalnızlığa da yol açar” (Karahan, 2022, s. 56).

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından altıncısı ise tüketim toplumu gerçekliği bağlamında ortaya çıkan *yaşlılıkla birlikte güzelliğin ve yakışıklığın yitirildiği, güçsüzlük ve işe yaramazlıkla eşleştirilen bir evre olarak kodlanması* sorunudur. Tüketim toplumu olan günümüz toplumlarında genellikle tüketici bireyler olarak gençlere önem verilmesi bu durumu yaşlı bireyler açısından olumsuz duyguların yaşanılmasına ve yaşlanma ve yaşlılığa karşı bir korku duyulmasına yol açmaktadır. Tüketim toplumunda güzellik algısı genellikle gençlik ile özdeşleştirilmesinden kaynaklı belli bir yaşa gelmiş kişilerin zorunlu olarak anti-aging ürün kullanmalarını, güzellik merkezlerinde yüz gerdirme ve botoks yapmalarını empoze etmektedir. Çetin Dağdelen’e göre “tüketim kültüründe bulunan hızlı yaşam, sürekli yenilenme, eskimeden eskime, gençliğin ödüllendirilmesi, moda, fiziksel çekicilik vb. özellikler daha baskındır... Tüketim kültürünün bedensel güzelliğe verdiği önem, bireylerin yaşlılık

olgusundan korkma ve reddetme isteğini tetikleyebilmektedir” (Çeti'n Dağdelen, 2017, ss. 290-291).

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından yedincisi *yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma sorunudur*. Yaşlı bireyler bedensel açıdan yaşa bağlı olarak fiziksel gerilemelerinin (daha az duyma, daha yavaş hareket etme, vb.) olmasından dolayı toplumda çeşitli stereotipilerin (daha sınırlı oldukları, daha anlayışsız, daha inatçı oldukları, daha az gördükleri, vb.) yaygınlığından dolayı yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma durumları görülmektedir (Kurt, 2024, s. 263). Yine emeklilik süreci de yaşlı bireylerin sosyo-psikolojik sorun yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu sebepler bireysel ve toplumsal temelli olmaktadır. Bireysel açıdan emeklilik döneminde üretim faktörünün dışına itilen birey, kendini işe yaramaz hissetmektedir. Toplumsal temeller açısından ise belli bir yaşa gelen bireyin yeni bir işe girmesi ya da eşi ölen bir kişinin tekrar evliliğine toplum tarafından sıcak bakılmamaktadır. Yaşam seyri içerisinde insanın yaşlanma ve yaşlılık evresi ile birlikte toplumda yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma pratiklerinin varlığı çeşitli korku ve endişeleri beraberinde getirmektedir.

Toplumsal etmenler açısından yaşlanma ve yaşlılık korkusunun kaynaklarından sekizincisi *teknolojik araçlara uyum sağlayamaması sorunudur*. Teknoloji günlük yaşamda tüm bireylerin yaşamlarına olumlu katkılar sunmaktadır. Örneğin yaşlı bireyler için gelişen teknoloji güvenlik, koruma, hareket kabiliyeti, bağımsız yaşama ve sosyal hayata katılım konularında önemli katkılar sağlayabilmektedir (Ekici & Gümüş, 2016, s. 26). Bununla birlikte yaşlıların bu teknolojik değişimlere ayak uyduramaması da önemli bir sorun alanıdır. Örneğin, yaşlı bireylerin akıllı telefon kullanmaları hala istenen düzeyde değildir. Yine yaşlıların doktor randevularının online alınmasını yardım almadan tek başlarına gerçekleştirememektedirler. Mobil bankacılık hizmetlerinden yararlanma noktasında hala eksiklikleri görülmektedir. Bu durumdan kaynaklı yaşlı olan bireyler açısından gündelik yaşamda birçok korku ile baş başa kaldıkları ifade edilebilir.

Özetle, yaşam seyrinde yaşlanma ve yaşlılık korkusunu oldukça karmaşık ve birçok farklı etmen tarafından şekillendiren sosyolojik temelleri bulunmaktadır. Bu sosyolojik faktörler, yaşlılık ve yaşlanma korkusunun oluşumunda ve yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İnsan varlığının yaşam seyri sürecinde yaşlanma ve yaşlılık korkusunun ontolojik temelleri

olduğu gibi yukarıda işaret edildiği üzere toplumsal temelleri de bulunmaktadır. Bu açıdan insanın ölüm, yaşlanma, yaşlılık, geleceğe dair belirsizlik, beden üzerinden zamana ve mekâna bağlı bir varoluş sürecinin kendi varlığının yaşam seyri sürecinde bir tarafı olduğunu kabullenmesi gerekmektedir. Böylece bireysel ve toplumsal bir imkân ile varolan insanın gerçeklik kaygısı ile baş edebilmesi için gerekli bilişsel ve zihinsel bütünlük kurulmuş olacaktır.

Sonuç

Terminolojik bakımdan yaşlanma, insanın anne karnında başlayıp ölüm süreci ile son bulan, evrensel ve doğal bir süreç olarak adlandırılabilir. Yaşlılık ise gelişimsel yaşam evresinin son aşaması; bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik evrelerinden sonra başlayan ve ölüm gerçekliği son bulunan bir yaşam evresidir. Yaşlı kimdir veya kime yaşlı denir? Sorularının ise nesnel ve genel geçer bir tanımının olması ile birlikte ülkelerin emeklilik sistemlerinin kronolojik sınırı olan 65 yaş ve üstü olacak şekilde takvimsel bir bakış açısı ile adlandırılmaktadır.

Felsefi sosyolojik bağlamda yaşam seyri sürecinde, insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korku duymasının karmaşık ve birçok farklı etmen tarafından şekillendirildiği ifade edilebilir. Yaşam seyri sürecinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korku duymasının bireysel temelleri; biyolojik, yaşama doğma, ölümlü olma ve geleceğin ne olacağının tam olarak bilinmezliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Yaşam seyri sürecinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korku duymasının toplumsal temellerine bakıldığında ise bu korkuların nedenleri şunlardır; toplumsal değerlerdeki ve normlardaki değişim, medya ve kültürel temsillerdeki değişim, ekonomik güvensizlik, sağlık ve bakım açısından başkasına bağımlı olma, iletişim ve sosyal izolasyon, yaşlılıkla birlikte güzelliğin ve yakışıklılığın yitirildiği, güçsüzlük ve işe yaramazlıkla eşleştirilen bir evresi olarak kodlanması, yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma, yaşlı bireylerin teknolojik araçların kullanımına uyum sağlayamaması sayılabilir.

Sonuç olarak felsefi sosyolojik bağlamda yaşam seyri süreci içerisinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korku duymasının azaltılması ve bu korku ile baş edilmesi noktasında şunlar ifade edilebilir; ölüm biyolojik bir olgu olup, yaşam seyrinin bir parçasıdır. Yine insan biyolojisine dayanacak biçimde ölüm bir form değişikliği olmaktadır. Aslında insan hücreleri tüm

yaşam seyri sürecinde sürekli bir oluş, olgunlaşma ve bozuluş yaşamaktadır. Kısaca insan sürekli yenilenen biyolojik yapıya sahiptir, bu sebeple yaşlanma ve ölüm sadece bir form değişikliğidir. Bunun yanında insan sadece biyolojik bir var olan değildir. Onun varlıksal bir yapısı da bulunmaktadır. İnsan içine doğduğu yaşamı anlama imkânına sahip, bu şekilde de kendi edimlerinden sorumlu olabilen bir varlıktır. Yaşam seyri sürecinde kalacak biçimde kendisi ve çevresinde olan değişimleri teleolojik bir anlama yerleştirebilmekte ve rasyonelleştirebilmektedir. Bu hali ile yaşlanma ve ölüm olgusu genelde canlıların özelde ise insanın varoluşsal bir imkânıdır. Bu sayede insan yaşam ile ilişkisini dinamik tutup, anlamlı kılabilen ve kabul edebilmektedir. Bu bağlamda insan için ölüm bir son olmaktan çıkmakta, aksine tamamlanma ve varoluşu anlama yolculuğunun farklı bir aşaması olmaktadır. İnsanın bireysel yolculuğu olan yaşama seyri sürecinde başkasında deneyimlediği ölüm olgusu ile kendi yaşlanması ve biyolojik benzerlik bağlantısı nedeni ile kendisinin de deneyimleyeceğinin farkında olmaktadır. Bu deneyimi yaşamın olağan akışı olarak kabullenip, çatışmaktan ziyade kabullenmesi yaşama seyrini daha uyumlu yaşayabilmesine destek olacaktır. Bireysel açıdan yaşlanma sürecini olumlu bir şekilde kabul etmek ve yaşamın her aşamasını değerli kılmak da önemlidir. Pozitif yaşlanma ve yaşlanma sürecine olumlu bir şekilde yaklaşmak, yaşlılıkla ilişkili korkuları azaltabilir ve psikolojik sağlığı destekleyebilir.

Toplumsal düzeyde birçok politika belirlenerek yaşam seyri süreci içerisinde insanın yaşlanma ve yaşlılığa karşı korkuları azaltılabilir. Bu politikalara bakıldığında ilk başta ekonomik açıdan yaşamlarını idame ettirecek şekilde bir maaş ve sosyal yardım verilebilir. Örneğin, yaşlılık, dulluk, engellilik maaşı, emeklilik maaşı gibi maaşlarda günün ekonomik koşullarına uygun bir ücret verilebilir. Sonrasında kuşaklararası dayanışmayı artırıcı politikalar geliştirilebilir. Örneğin, okullarda ders kitaplarında yaşlı birey temsilleri daha olumlayıcı şekilde verilebilir. Yine dizi, film ve reklamlarda olumlayıcı anlatılara yer verilebilir. Sağlık alanında yaşlıları destekleyici uygulamalar hayata geçirilebilir. Örneğin, yaşlılara yönelik geriatri servislerin artırılması yaşlıların sağlık hizmetlerinden faydalanmasını kolaylaştırabilir. Sosyal politikalar bağlamında bakım hizmetleri çeşitlendirilebilir. Örneğin evde bakım bağlamında bakım yapan aileleri maddi açıdan desteklenmesinin yanında huzurevi, yaşlı evleri, evde sağlık bakımı, yaşlıların boş

zamanlarını değerlendirecek lokaller gibi yeni bakım modelleri geliştirilebilir. Özetle toplumsal düzeyde yaşlı bireylerinin yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesini arttırıcı ve destekleyici her politika toplumda yaşlanma ve yaşlılığa karşı korkunun azaltılmasına olanaklar getirebilir.

Kaynaklar

- Akış, A. G., & Korkmaz Yaylagül, N. (2021). Yaşam seyri perspektifi ve yaşlılık. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 276-309. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.867560>
- Alacayaka, E. (2023). Manevi danışmanlık ve rehberlik perspektifinde Kindi'nin üzüntü ve kaygıdan kurtulma metodolojisi. *Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 99-113.
- Apak, E., & Aka, V. (2020). Medyada yaşlı temsillerinin 87 yıllık dönüşümü: Cumhuriyet gazetesi örneği 1930-2017. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 13(1), 19-26. <https://doi.org/10.46414/yasad.644320>
- Arun, Ö. (2021). *Covid-19 gündeminde yaşlılara yönelik hak ihlalleri ve ayırıcı uygulamalar*. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Arun, Ö., & Arun, B. K. (2011). Türkiye'deyaslı kadının en büyük sorunu: Dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), Article 4. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jss/issue/24241/256989>
- Badiou, A. (2017). *Sonlu ve sonsuz*. Monokl Yayıncılık.
- Badiou, A., Power, N., & Toscano, A. (2002). Existence and death. *Discourse*, 24(1), 63-73. <https://www.jstor.org/stable/41389626>
- Baran, A. G. (2004). Yaşlılık sosyolojisi. İçinde *Yaşlılık / Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Odak İletişim Yay.
- Baran, E., & Bahar-Özvarış, Ş. (2012). Yaşlılık döneminde sağlığın geliştirilmesi. İçinde *Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler*. HASUDER Yayınları.
- Buğra, A. (2013). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika*. İletişim Yayınları.
- Canatan, A. (1997). *Farklı sosyal kültürel ve ekonomik statüdeki yaşlıların sosyal ilişkilerinin Emek, Demetlale ve Şafaktepe mahalleleri örneğinde incelenmesi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 62-71. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/203240>

- Cicero, M. T. (2018). *De Senectute: Yaşlılık Üzerine*. Alfa Basım Yayın.
- Çeti'n Dağdelen, M. (2017). Tüketim kültürüne alternatif bir bakış: Yaşlılık değerinin tüketimi. *Journal of International Social Research*, 10(49), 283-294. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1580>
- Damasio, A. (1994). *Descartes' error: Emotion, reason and the human brain*. G.P. Putnam's Sons Publishing.
- Descartes, R. (2015). *Duygular ya da ruh balleri*. Alfa Yayıncılık.
- Dünya Gazetesi. (2024, Temmuz 3). 65 YAŞ AYLIĞI TEMMUZ ZAMMI: 65 yaş aylığna zam ne kadar oldu? Yaşlılık maaşı belli oldu [Text]. <https://www.dunya.com/ekonomi/65-yas-ayligi-temmuz-zammi-65-yas-ayligina-zam-ne-kadar-oldu-yaslilik-maasi-belli-oldu-haberi-735067>; Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/ekonomi/65-yas-ayligi-temmuz-zammi-65-yas-ayligina-zam-ne-kadar-oldu-yaslilik-maasi-belli-oldu-haberi-735067>
- Ekici, S. K., & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta teknolojinin kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*, 55, 0-0. <https://doi.org/10.19161/etd.344199>
- Epicurus. (2020). Letter to menoeceus. İçinde M. Cholbi & T. Timmerman (Ed.), *Exploring the Philosophy of Death and Dying* (1. bs, ss. 67-69). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003106050-11>
- Eroğul, N., & Zabun, B. (2021). Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitaplarının Yaşlılığın Sosyolojik Öğretimi Açısından İncelenmesi Examining the Secondary Education Sociology School Books in Terms of Sociology Teaching of Old Age. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 635-662.
- Eyigör, S., & Gökçe-Kutsal, Y. (2012). Klinisyen gözüyle yaşlılık döneminde sık görülen hastalıklar. İçinde *Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler*. HASUDER Yayınları.
- Farabi. (1990). *El medünetül fazıla*. MEB Yayınları.
- Gilleard, C. (2007). Old age in Ancient Greece: Narratives of desire, narratives of disgust. *Journal of Aging Studies*, 21(1), 81-92. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2006.02.002>
- Gündüz, Z. (2024). İnsanın “Yeni” Arayışında Hafızasının İçeriklerine ve İnsanlık İdeali İddiasının Kapsayıcılığına Eleştirel Bir Bakış. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 13(13:2), 22-43. <https://doi.org/10.29228/beytulhikme.67276>

- Gündüz, Z., & Kurt, G. (2023). Bilişsel gelişim basamakları açısından felsefe eğitimi. *Journal Of Social Humanities and Administrative Sciences*, 69(69), 3667-3681. <https://doi.org/10.29228/JOSHAS.72552>
- Harries, K. (1982). Building and the Terror of Time. *Perspecta*, 19, 59-69. <https://doi.org/10.2307/1567050>
- Heidegger, M. (1977). *Basic writings*. Harper & Row Publishing.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve zaman*. Agora Kitaplığı.
- Kalaycı, I., & Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: Modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), Article 18. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.308309>
- Kalaycı, N. (2009). Platon ve Nietzsche’de idealar kuramı ve perspektivizm bağlamında ölüm-yaşam ilişkisi. *Baykuş Felsefe Yazıları Dergisi*, 5, 31-50.
- Kant, I. (2021). *Yaşamın anlamı*.
- Karadeniz, O., & Öztepe, N. D. (2013). Türkiye’de yaşlı yoksulluğu. *Çalışma ve Toplum*, 3(38), Article 38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71774/1155017>
- Karahan, A. (2022). “Bana Artık Ölüp Gitmek Yaraşır”: Oktay Rifat’ın Bay Lear Romanında yaşlılık olgusunun görünüşleri. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 14(28), Article 28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ytea/issue/73680/1308423>
- Kenny, A. (2017). *Batı felsefesinin yeni tarihi: Antik felsefe cilt 1*. Küre Yayınları.
- Kurt, G. (2024). Cumhuriyet’in 100. Yılında Türkiye’de yaşlı olmak. İçinde *Cumhuriyetin 100 Yılında Sosyal Hizmetler ve Sosyal Çalışma*. SABEV Yayınları.
- Kuruoğlu, H., & Salman, S. (2017). Medyada yaşlılık ve Türk sinemasında yaşlılık temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), Article 3. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akader/issue/29964/323239>
- Lahav, R. (1996). What is philosophical in philosophical counselling? *Journal of Applied Philosophy*, 13(3), 259-278. <https://www.jstor.org/stable/24353958>
- Lents, N. H. (2020). *İnsanın kusurları*. Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2011). *Tanrı, ölüm ve zaman*. Dost Kitabevi.
- Mengüşoğlu, T. (2017). *İnsan felsefesi*. Doğu Batı Yayınları.

- Nutku, U. (2009). Ölüm bilincinin gölge oyunu: Ruh-beden ikileştirmesi. *Baykuş Felsefe Yazıları Dergisi*, 5, 107-113.
- Prahasan, M., & I.L.M.Mahir. (2024). Embracing mortality: Psychological preparation on death in the guidance of stoic philosophy. *Muallim Journal of Social Sciences and Humanities*, 8, 54-64. <https://doi.org/10.33306/mjssh/296>
- PricewaterhouseCoopers. (t.y.). 2024 Emekli Zamı Ne Kadar Oldu. PwC. Geliş tarihi 12 Mart 2025, gönderen <https://www.pwc.com.tr/2024-emekli-zami-ne-kadar-oldu>
- Priyadarsini, N. (2024). In search for 'good life': Understanding through philosophical counselling. *Expressions India*, 1(10), 8-14.
- Robinson, S. (2024). *Yuva: Beden, mesken, zihin*. Ketebe Sanat Yayınları.
- Sarıoğlu, H. (2020). Ahlak: İnsan-olma ve İnsan-kalma bilinci. İçinde *Küresel salgının anatomisi-insan ve toplumun geleceği* (ss. 798-817). TÜBA Yayınları.
- Schopenhauer, A. (2020). *İsteme ve tasavvur olarak dünya*. Doğu Batı Yayınları.
- Schopenhauer, A. (2022). *Aşkın metafiziği*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tufan, İ. (2002). *Antik çağdan günümüze yaşlılık*. Aykırı Yay.
- Tufan, İ. (2005). *Yaşlılıkta bakıma muhtaçlık ve yeni bir bakım kültürü, sosyal bakım sigortası*. Gero Yayınları.
- TÜİK Kurumsal. (t.y.-a). Geliş tarihi 11 Mart 2025, gönderen <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2023-53710>
- TÜİK Kurumsal. (t.y.-b). Geliş tarihi 12 Mart 2025, gönderen <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Yasli-Profil-Arastir-masi-2023-53809>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.-a). *Fobi*. Geliş tarihi 11 Mart 2025, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=fobi>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.-b). *Korku*. Geliş tarihi 11 Mart 2025, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=korku>
- Walter, E. V. (1988). *Placeways: A theory of the human environment*. University of North Carolina Press.

Öz: Bu çalışmada insan yaşamının tüm süreçleri için kullanılan yaşam seyri kavramı bağlamında yaşlanma ve yaşlılık korkusunun (gerontofobi) felsefi ve sosyolojik eleştirel bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda korkunun felsefi temellerini geleceğe dair belirsizlik hissi, yaşlanan bir bedende var olma ve ölümlü bir varlık olmaya dayandırmaktadır. Bu doğrultuda insanın yaşamda kalma niyetinin ontolojik zemini olduğu, yaşlanma ve yaşlılığa bağlı ortaya çıkan korkunun ise insanın ontolojik bütünlüğünü koruma çabasından kaynaklandığı gösterilmektedir. Bu bağlamda özellikle de Heidegger'in "hazır bulunuşluk", "ölüme yönelik olma" ve Levinas'ın "öteki" kavramları ön plana çıkmaktadır. Sosyolojik temellerini ise toplumsal değer ve normlardaki değişim, ekonomik güvensizlik, sağlık ve bakım açısından başkalarına bağımlı olma, medya ve kültürel temsillerdeki değişim, iletişim ve sosyal izolasyon, yaşlı ayrımcılığı ve sosyal dışlanma ve yaşlıların teknolojik dönüşüme uyum sağlayamamasına dayanarak açıklamaktadır. Kısaca çalışmada yaşam seyri sürecinde yaşlanma ve yaşlılık korkusunun anlaşılması ve yorumlanmasında hem bireysel hem de sosyal temelleri kapsayan felsefi ve sosyolojik temelli bütüncül bir bakışın gerekliliği gösterilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam seyri, ölüm, geleceğe dair belirsizlik, varoluş, ontoloji, yaşlanma ve yaşlılık korkusu.

